



ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ

ΑΝΑΡΤΗΤΕΑ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΔΙΑΦΑΝΕΙΑ

ΕΚΘΕΣΗ ΕΠΙ ΤΟΥ ΝΟΜΟΣΧΕΔΙΟΥ

«Προσωπικός Βοηθός, Πρώιμη Παρέμβαση και λοιπές ενεργητικές πολιτικές για άτομα με αναπηρία, ρυθμίσεις στεγαστικής πολιτικής και άλλες διατάξεις»

Ι. Γενικές Παρατηρήσεις

Α. Το υπό συζήτηση και ψήφιση νομοσχέδιο, όπως το επεξεργάσθηκε η αρμόδια Διαρκής Επιτροπή Κοινωνικών Υποθέσεων, αποτελείται από ενενήντα δύο (92) άρθρα, συμπεριλαμβανομένου του ακροτελεύτιου άρθρου, που ορίζει τον χρόνο έναρξης ισχύος των διατάξεων του νόμου, και διαρθρώνεται σε [έξι] (6) Ενότητες (Α΄ -ΣΤ΄) και έξι (6) Μέρη (Α΄ -ΣΤ΄).

Η Ενότητα Α΄ (άρθρα 1-72), υπό τον τίτλο «Ενεργητικές πολιτικές για την αναπηρία, τη δημογραφική και στεγαστική στήριξη και την κοινωνική προστασία», διαρθρώνεται σε έξι (6) Μέρη (Α΄ -ΣΤ΄).

Με το Μέρος Α΄ (άρθρα 1-12), υπό τον τίτλο «Προσωπικός Βοηθός για άτομα με αναπηρία», ορίζονται ο σκοπός (άρθρο 1) και το αντικείμενο (άρθρο 2) του Μέρους Α΄, η έννοια της «Προσωπικής βοήθειας» (άρθρο 3), ο τρόπος υλοποίησης και χρηματοδότησης του προγράμματος «Προσωπικός Βοηθός για Άτομα με Αναπηρία» (άρθρο 4), οι ωφελούμενοι του προγράμματος (άρθρο 5), οι προϋποθέσεις για την επιλογή των ατόμων ως «Προσωπικών Βοηθών» (άρθρο 6), οι όροι παροχής της υπηρεσίας προσωπικής βοήθειας στους ωφελουμένους (άρθρο 7), η σύσταση και η λειτουργία Πληροφοριακού Συστήματος για την υποστήριξη των διαδικασιών του Προγράμματος του Προσωπικού Βοηθού (άρθρο 8), οι εξουσιοδοτικές (άρθρο 9), οι μεταβατικές (άρθρο 10), οι τελικές (άρθρο 11) και οι καταργούμενες διατάξεις (άρθρο 12) του Μέρους Α΄.

Με το Μέρος Β΄ (άρθρα 13-28), υπό τον τίτλο «Εκπαίδευση κινητικότητας, προσανατολισμού και δεξιοτήτων καθημερινής διαβίωσης για άτομα με αναπηρία όρασης», ορίζονται ο σκοπός (άρθρο 13) και το αντικείμενο (άρθρο 14) του Μέρους Β΄, το νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου με την επωνυμία «Κέντρο Εκπαίδευσης και Αποκατάστασης Τυφλών» (Κ.Ε.Α.Τ.) ως αρμόδιος φορέας για τον σχεδιασμό και την υλοποίηση προγραμμάτων Ειδικής Επιμόρφωσης Εκπαιδευτών Κινητικότητας για άτομα με αναπηρία όρασης (άρθρο 15), η διάρκεια και η δομή του Προγράμματος Ειδικής Επιμόρφωσης Εκπαιδευτών Κινητικότητας (άρθρο 16), η διαδικασία επιλογής των υποψηφίων εκπαιδευτών (άρθρο 17), οι προϋποθέσεις και τα κωλύματα των υποψηφίων εκπαιδευτών (άρθρο 18), η διαδικασία συμμετοχής στις εξετάσεις πιστοποίησης (άρθρο 19), η σύσταση πενταμελούς Επιστημονικής Επιτροπής για τη διεξαγωγή των εξετάσεων πιστοποίησης (άρθρο 20), η χορήγηση Πιστοποιητικού Εκπαιδευτή Κινητικότητας, Προσανατολισμού και Δεξιοτήτων Καθημερινής Διαβίωσης από το Κ.Ε.Α.Τ. (άρθρο 21), η τήρηση Ειδικού Μητρώου Πιστοποιημένων Εκπαιδευτών στο Κ.Ε.Α.Τ. (άρθρο 22), οι υποχρεώσεις των Πιστοποιημένων Εκπαιδευτών Κινητικότητας (άρθρο 23), η οργάνωση από το Κ.Ε.Α.Τ. προγραμμάτων επιμόρφωσης για τους εγγεγραμμένους στο Ειδικό Μητρώο Πιστοποιημένων Εκπαιδευτών, οι οποίοι διαθέτουν πιστοποίηση στην ελληνική νοηματική γλώσσα με σκοπό την εξειδίκευσή τους στην εκπαίδευση ατόμων με τυφλοκώφωση (άρθρο 24), οι όροι συμμετοχής υποψηφίων εκπαιδευτών στο Πρόγραμμα Ειδικής Επιμόρφωσης χωρίς την καταβολή διδάκτρων (άρθρο 25), οι όροι και η διαδικασία συμμετοχής ατόμων με αναπηρία όρασης σε πρόγραμμα εκπαίδευσης στην κινητικότητα, τον προσανατολισμό και τις δεξιότητες καθημερινής διαβίωσης, το οποίο υλοποιείται από το Κ.Ε.Α.Τ., χωρίς οικονομική επιβάρυνση (άρθρο 26), τα ζητήματα προστασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στο πλαίσιο εφαρμογής του Μέρους Β΄ και η τήρηση του Ειδικού Μητρώου Πιστοποιημένων Εκπαιδευτών (άρθρο 27) και, τέλος, οι εξουσιοδοτικές διατάξεις του Μέρους Β΄ (άρθρο 28).

Με το Μέρος Γ΄ (άρθρα 29-37), υπό τον τίτλο «Εθνική Πύλη Αναπηρίας και Κάρτα Αναπηρίας», ορίζονται ο σκοπός (άρθρο 29) και το αντικείμενο (άρθρο 30) του Μέρους Γ΄, τροποποιούνται διατάξεις του ν. 4961/2022 ως προς την Εθνική Πύλη Αναπηρίας (άρθρο 31), το Ψηφιακό Μητρώο Ατόμων με Αναπηρία (άρθρο 32), την Κάρτα Αναπηρίας (άρθρο 33), το Μητρώο Παροχών Αναπηρίας (άρθρο 34), εισάγεται διάταξη στον ν. 4961/2022 σχετικά με το Μητρώο Δομών Αναπηρίας (άρθρο 35), αντικαθίσταται διάταξη σχετικά με την προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στο πλαίσιο λειτουργίας της Εθνικής Πύλης Αναπηρίας και των επί μέρους πληροφοριακών συστημά-

των (άρθρο 36), και τροποποιούνται εξουσιοδοτικές διατάξεις του ν. 4961/2022 (άρθρο 37).

Το Μέρος Δ' (άρθρα 38-45) διαρθρώνεται σε δύο (2) Κεφάλαια (Α' -Β').

Με το Κεφάλαιο Α' (άρθρα 38-39), υπό τον τίτλο «Γενικές Διατάξεις», ορίζονται ο σκοπός (άρθρο 38) και το αντικείμενο (άρθρο 39) του Μέρους Δ'.

Με το Κεφάλαιο Β' (άρθρα 40-45), υπό τον τίτλο «Οργανωτικές διατάξεις Οργανισμού Προνοιακών Επιδομάτων και Κοινωνικής Αλληλεγγύης», τροποποιούνται διατάξεις του ν. 4520/2018 ως προς τους σκοπούς του Οργανισμού Προνοιακών Επιδομάτων και Κοινωνικής Αλληλεγγύης (Ο.Π.Ε.Κ.Α.) (άρθρο 40), τους πόρους (άρθρο 41), τις παροχές και τις υπηρεσίες (άρθρο 42), τη διάρθρωση (άρθρο 43), τις διευθύνσεις και τα Τμήματα του ανωτέρω Οργανισμού (άρθρο 44), καθώς και τη δυνατότητα των Προϊσταμένων των Γενικών Διευθύνσεων και των Διευθύνσεων και των εκτελούντων χρέη αναπληρωτών τους, των οποίων η υπαλληλική σχέση λύεται αυτοδικαίως την 31η.12.2026, να παραμείνουν στην υπηρεσία τους έως την 31.12.2027 (άρθρο 45).

Το Μέρος Ε' (άρθρα 46-59) διαρθρώνεται σε πέντε (5) Κεφάλαια (Α' -Ε').

Με το Κεφάλαιο Α' (άρθρα 46-47), υπό τον τίτλο «Γενικές Διατάξεις», ορίζονται ο σκοπός (άρθρο 46) και το αντικείμενο (άρθρο 47) του Μέρους Ε'.

Με το Κεφάλαιο Β' (άρθρα 48-50), υπό τον τίτλο «Εφαρμογή Προγράμματος Πρώιμης Παρέμβασης», ορίζονται η καθολική εφαρμογή του Προγράμματος Πρώιμης Παρέμβασης (άρθρο 48), η σύσταση του Ηλεκτρονικού Μητρώου Επαγγελματιών Πρώιμης Παρέμβασης, του Ηλεκτρονικού Μητρώου Παρόχων Υπηρεσιών Πρώιμης Παρέμβασης και του Πληροφοριακού συστήματος για τη διαχείριση του ανωτέρω προγράμματος (άρθρο 49) και η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στο πλαίσιο του Προγράμματος Πρώιμης Παρέμβασης (άρθρο 50).

Με το Κεφάλαιο Γ' (άρθρα 51-52), υπό τον τίτλο «Ρυθμίσεις για το πρόγραμμα Δημογραφικής Ανάπτυξης», τροποποιείται διάταξη του ν. 5178/2025 ως προς το πρόγραμμα Δημογραφικής Ανάπτυξης (άρθρο 51) και εισάγονται διατάξεις στον ν. 5178/2025, αφενός, για την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στο πλαίσιο του προγράμματος Δημογραφικής Ανάπτυξης και, αφετέρου, για τη ρύθμιση ειδικότερων θεμάτων σχετικά με την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα με εξουσιοδοτική διάταξη (άρθρο 52).

Με το Κεφάλαιο Δ' (άρθρα 53-57), υπό τον τίτλο «Ρυθμίσεις στεγαστικής πολιτικής», θεσπίζεται πρόγραμμα με τίτλο «Στέγαση και Εργασία για τους αστέγους» (άρθρο 53) καθώς και απαλλαγή από τον φόρο εισοδήματος για εισόδημα από ακίνητα που εντάσσονται σε προγράμματα κοινωνικής μίσθω-

σης (άρθρο 54), και προβλέπονται ρυθμίσεις στεγαστικής συνδρομής μετά την ολοκλήρωση του προγράμματος «Κάλυψη» (άρθρο 55). Περαιτέρω, καθορίζονται ζητήματα σχετικά με την αλλαγή χρήσης για την αξιοποίηση υφιστάμενου κτηριακού αποθέματος σχετικά με την κάλυψη αναγκών κατοικίας (άρθρο 56) και την υποχρέωση τήρησης ειδικής διαδικασίας καθορισμού όρων και περιορισμών δόμησης για στρατιωτικές και άλλες κατοικίες σε ακίνητα ιδιοκτησίας του Ταμείου Ακινήτων Εθνικής Άμυνας (άρθρο 57).

Το Κεφάλαιο Ε΄ (άρθρα 58-59), υπό τον τίτλο «Εξουσιοδοτικές - Μεταβατικές διατάξεις», περιλαμβάνει τις εξουσιοδοτικές (άρθρο 58) και τις μεταβατικές (άρθρο 59) διατάξεις του Μέρους Ε΄.

Το Μέρος ΣΤ΄ (άρθρα 60-72), υπό τον τίτλο «Συμπληρωματικές ρυθμίσεις κοινωνικής πολιτικής», αποτελείται από δύο (2) Κεφάλαια (Α΄ -Β΄).

Με το Κεφάλαιο Α΄ (άρθρα 60-63), υπό τον τίτλο «Ρυθμίσεις κοινωνικής προστασίας και προσβασιμότητας», ρυθμίζονται ζητήματα σχετικά με την κατάργηση της υποχρέωσης κατ' έτος έκδοσης κοινής υπουργικής απόφασης για την απαλλαγή από την καταβολή κομίστρου στα μέσα μαζικής μεταφοράς για κατηγορίες δικαιούχων αρμοδιότητας του Υπουργείου Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας (άρθρο 60), τη συγκρότηση Εθνικού Συμβουλίου κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας (άρθρο 61), τη συνέχιση υλοποίησης παρεμβάσεων προσβασιμότητας του πιλοτικού προγράμματος επιχορήγησης παρεμβάσεων προσβασιμότητας (άρθρο 62) και την υλοποίηση παρεμβάσεων προσβασιμότητας του πιλοτικού προγράμματος επιχορήγησης παρεμβάσεων προσβασιμότητας (άρθρο 63).

Με το Κεφάλαιο Β΄ (άρθρα 64-72), υπό τον τίτλο «Οικονομικές και οργανωτικές ρυθμίσεις κοινωνικής πολιτικής και υγείας», παρατείνεται η ισχύς ρυθμίσεων για την προστασία της δημόσιας υγείας (άρθρο 64), και εισάγονται ρυθμίσεις για την κάλυψη των δαπανών λειτουργίας του Ιατρείου Μνήμης και Νοητικών Διαταραχών της Α΄ Νευρολογικής Κλινικής της Ιατρικής Σχολής του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών από το Υπουργείο Υγείας και την παράταση των συμβάσεων του προσωπικού που απασχολείται σε αυτό (άρθρο 65), την εξαίρεση από τον χαρακτηρισμό ως άγονων και προβληματικών των περιοχών στις οποίες εδρεύουν Πολυδύναμα Περιφερειακά Ιατρεία εντός της Περιφέρειας Αττικής και του Δήμου Θεσσαλονίκης της Περιφερειακής Ενότητας Θεσσαλονίκης της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας (άρθρο 66), καθώς και τον ορισμό Προσωρινής Διοικούσας Επιτροπής στον Πανελλήνιο Ιατρικό Σύλλογο για διενέργεια αρχαιρεσιών για την ανάδειξη νέων οργάνων διοίκησης (άρθρο 67). Επίσης, προβλέπεται η κατ' εξαίρεση δυνατότητα υπέρβασης του ορίου επιχορήγησης των φορέων κοινωνικής φροντίδας μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα ειδικά για φο-

ρείς που έχουν τεθεί υπό καθεστώς προσωρινής διοίκησης με δικαστική απόφαση, κατόπιν αιτιολογημένου αιτήματος και υπό συγκεκριμένες δημοσιονομικές προϋποθέσεις (άρθρο 68), καθώς και η δυνατότητα προσωρινής αποζημίωσης φυσικών προσώπων για υπηρεσίες κοινωνικής φροντίδας από μη συμβεβλημένους φορείς (άρθρο 69). Ακολούθως, προβλέπεται η μη φορολόγηση του εισοδήματος των φυσικών και των νομικών προσώπων ή των νομικών οντοτήτων που προέρχεται από εκμίσθωση ακίνητης περιουσίας με αποκλειστικό σκοπό τη στέγαση και τη λειτουργία Στέγης Υποστηριζόμενης Διαβίωσης για Άτομα με Αναπηρία (άρθρο 70), όπως και η δυνατότητα εξόφλησης δαπανών στρατιωτικών νοσοκομείων και του Νοσηλευτικού Ιδρύματος Μετοχικού Ταμείου Στρατού (άρθρο 71), και θεσπίζεται υποχρεωτική ετήσια εισφορά του εν ενεργεία ένστολου και πολιτικού προσωπικού της Ελληνικής Αστυνομίας υπέρ της λειτουργίας των παιδικών εξοχών του νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου «Ίδρυμα Μέριμνας και Αριστείας Ελληνικής Αστυνομίας» (άρθρο 72).

Η Ενότητα Β' (άρθρα 73-81), υπό τον τίτλο «Ασφαλής κινητικότητα και προστασία χρηστών», περιλαμβάνει τρία (3) Κεφάλαια. Με το Κεφάλαιο Α' (άρθρα 73-74), υπό τον τίτλο «Γενικές Διατάξεις», ορίζεται ο σκοπός (άρθρο 73) και το αντικείμενο (άρθρο 74) της Ενότητας Β'.

Με το Κεφάλαιο Β' (άρθρο 75-77), υπό τον τίτλο «Κανόνες κυκλοφορίας και οδήγησης», καθορίζονται ζητήματα σχετικά με την αυστηροποίηση των κυρώσεων για την κυκλοφορία Ελαφρών Προσωπικών Ηλεκτρικών Οχημάτων (εφεξής Ε.Π.Η.Ο.) σε οδό με επιτρεπόμενο όριο ταχύτητας άνω των πενήντα (50) χιλιομέτρων την ώρα (άρθρο 75), τους ειδικούς κανόνες για οδηγούς Ε.Π.Η.Ο. (άρθρο 76) και τα έγγραφα τα οποία πρέπει να φέρει ο οδηγός Ε.Π.Η.Ο. (άρθρο 77).

Με το Κεφάλαιο Γ' (άρθρα 78-81), υπό τον τίτλο «Ασφάλιση, διάθεση και κυρώσεις», θεσπίζονται η υποχρέωση ασφάλισης των Ε.Π.Η.Ο. (άρθρο 78), η απαγόρευση πώλησης, εκμίσθωσης και διάθεσης Ε.Π.Η.Ο. σε ανηλίκους κάτω των δεκαεπτά (17) ετών (άρθρο 79), το ειδικό ηλεκτρονικό Μητρώο Ε.Π.Η.Ο. (άρθρο 80), καθώς και κυρώσεις που επιβάλλονται στους πωλητές, τους παρόχους και τους εκμισθωτές Ε.Π.Η.Ο. σε περίπτωση παράβασης των υποχρεώσεων του ν. 4784/2021 (άρθρο 81).

Η Ενότητα Γ' (άρθρα 82-90), υπό τον τίτλο «Ενίσχυση της προστασίας της δημόσιας υγείας από μη επιτρεπόμενα προϊόντα κάνναβης», περιλαμβάνει δύο (2) Κεφάλαια. Με το Κεφάλαιο Α' (άρθρα 82-83), υπό τον τίτλο «Γενικές Διατάξεις», ορίζεται ο σκοπός (άρθρο 82) και το αντικείμενο (άρθρο 83) της Ενότητας Γ'.

Με το Κεφάλαιο Β´ (άρθρα 84-90), υπό τον τίτλο «Μη επιτρεπόμενα προϊόντα κάνναβης», θεσπίζεται απαγόρευση παραγωγής, διάθεσης, αγοράς, πώλησης και διακίνησης μη επιτρεπόμενων προϊόντων κάνναβης (άρθρο 84) και εισάγονται τροποποιήσεις σχετικά με τον ορισμό των προϊόντων κάνναβης (άρθρο 85) και των επιχειρήσεων εμπορίου προϊόντων κάνναβης ως σημείων εμπορίας, πώλησης και διάθεσης προϊόντων κάνναβης (άρθρο 86), τη διαδικασία αδειοδότησης και λειτουργίας των επιχειρήσεων εμπορίου προϊόντων κάνναβης (άρθρο 87), τον έλεγχο των παραβάσεων των επιχειρήσεων εμπορίου προϊόντων κάνναβης (άρθρο 88), το πλαίσιο των κυρώσεων για παραβάσεις των όρων άδειας και λειτουργίας επιχειρήσεων εμπορίου προϊόντων κάνναβης (άρθρο 89), καθώς και σχετικά με την εξουσιοδοτική διάταξη της παρ. 1 του άρθρου 21ΣΤ του ν. 4139/2013 προς εναρμόνισή της με το νέο κανονιστικό πλαίσιο (άρθρο 90).

Με την Ενότητα [Ε´] (άρθρο 91), υπό τον τίτλο «Άλλες διατάξεις», παρατείνεται η προθεσμία υποβολής αιτήσεων αδειών διαμονής για προσωρινή απασχόληση στην αγροτική οικονομία.

Τέλος, με την Ενότητα [ΣΤ´] (άρθρο 92), υπό τον τίτλο «Έναρξη ισχύος», ορίζεται η έναρξη ισχύος των διατάξεων του νόμου.

Β. Επισημαίνεται ότι επί του παρόντος νομοσχεδίου γνωμοδότησε σχετικώς η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή της Ελλάδος, σύμφωνα με το άρθρο 82 παρ. 3 του Συντάγματος, με την από 10 Ιουλίου 2026 Γνώμη και τις επ´ αυτής διαλαμβανόμενες παρατηρήσεις.

II. Παρατηρήσεις επί του Πίνακα Περιεχομένων και των τίτλων των επί μέρους άρθρων

α. Παρατηρείται σχετικά ότι μετά την Ενότητα Γ´ έπονται οι Ενότητες Ε´ και ΣΤ´, ενώ έχει παραλειφθεί η Ενότητα Δ´. Ως εκ τούτου, η Ενότητα Ε´ και η Ενότητα ΣΤ´, τόσο στον Πίνακα Περιεχομένων, όσο και στο κυρίως σώμα του νομοσχεδίου, πρέπει να αναριθμηθούν σε Ενότητα Δ´ και Ενότητα Ε´, αντίστοιχα.

β. Στον τίτλο του άρθρου 56, τόσο στον Πίνακα Περιεχομένων, όσο και στο κυρίως σώμα του νομοσχεδίου, η λέξη «κτιριακού», μπορεί να αντικατασταθεί από τη λέξη «κτηριακού».

γ. Δοθέντος ότι ήδη με το άρθρο 3 του ν. 5223/2025 συστάθηκε νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου με την επωνυμία «Ταμείο Ακινήτων Εθνικής Άμυνας», στο οποίο συγχωνεύθηκαν το Ταμείο Εθνικής Άμυνας, το Ταμείο Εθνικού Στόλου και το Ταμείο Αεροπορικής Άμυνας, στον τίτλο του άρθρου

57, τόσο στον Πίνακα Περιεχομένων, όσο και στο κυρίως σώμα του νομοσχεδίου, πρέπει μετά από τη λέξη «Ταμείου» να προστεθεί η λέξη «Ακινήτων» και ο τίτλος να διαμορφωθεί ως εξής: «Ειδική διαδικασία καθορισμού όρων και περιορισμών δόμησης για στρατιωτικές και άλλες κατοικίες σε ακίνητα ιδιοκτησίας του Ταμείου Ακινήτων Εθνικής Άμυνας».

δ. Για λόγους νοηματικούς και συντακτικούς, ο τίτλος του άρθρου 65 «Ιατρείο Μνήμης και Νοητικών Διαταραχών της Α΄ Νευρολογικής Κλινικής της Ιατρικής Σχολής του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών από το Υπουργείο Υγείας», τόσο στον Πίνακα Περιεχομένων, όσο και στο κυρίως σώμα του νομοσχεδίου, πρέπει να συμπληρωθεί και να αντικατασταθεί ως εξής: «Κάλυψη των δαπανών λειτουργίας του Ιατρείου Μνήμης και Νοητικών Διαταραχών της Α΄ Νευρολογικής Κλινικής της Ιατρικής Σχολής του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών από το Υπουργείο Υγείας», αν αυτή είναι η βούληση του ασκούντος τη νομοθετική πρωτοβουλία Υπουργείου.

III. Παρατηρήσεις επί των άρθρων

1. Επί του άρθρου 3

Οι περ. «δ) την πρόσβαση σε υπηρεσίες, όπως υγείας, αποκατάστασης, δημόσιας διοίκησης» και «ε) τη συμμετοχή στην κοινωνική ζωή» πρέπει να αναριθμηθούν σε ε) και στ), αντίστοιχα.

2. Επί του άρθρου 4

Στην παρ. 3 ορίζεται ότι «[σ]το πλαίσιο του Προγράμματος Προσωπικού Βοηθού καλύπτονται οι δαπάνες αποζημίωσης των προσωπικών βοηθών, καθώς και οι δαπάνες για τη χορήγηση ποσού οικονομικής ενίσχυσης σε ωφελούμενους σε καθεστώς συνοίκησης». Ωστόσο, στην παρ. 5 του άρθρου 7 γίνεται λόγος για «αμοιβή του προσωπικού βοηθού για την παροχή της υπηρεσίας προσωπικής βοήθειας» και, αντίστοιχα, στην παρ. 1 του άρθρου 10 για «αμοιβές των προσωπικών βοηθών».

Ως εκ τούτου, για λόγους νομοτεχνικούς, θα μπορούσε η παρ. 3 του άρθρου 4 να αναδιατυπωθεί ως εξής: «[σ]το πλαίσιο του Προγράμματος Προσωπικού Βοηθού καλύπτονται οι αμοιβές των προσωπικών βοηθών, καθώς και οι δαπάνες για τη χορήγηση ποσού οικονομικής ενίσχυσης σε ωφελούμενους σε καθεστώς συνοίκησης».

3. Επί του άρθρου 5

Στο άρθρο 5 ορίζονται οι προϋποθέσεις επιλογής των ωφελουμένων στο Πρόγραμμα του Προσωπικού Βοηθού. Σύμφωνα με την περίπτωση δ' της παρ. 2 οι ωφελούμενοι πρέπει να είναι «ηλικίας τουλάχιστον δεκαέξι (16) ετών και η ηλικία τους δεν υπερβαίνει τα εξήντα επτά (67) έτη. Κατ' εξαίρεση, δύνανται να είναι ηλικίας έως εβδομήντα πέντε (75) ετών, εφόσον είχαν καταστεί δικαιούχοι του επιδόματος κίνησης της περ. θ) της παρ. 7 του άρθρου 51 του ν. 1882/1990 (Α' 43), το οποίο χορηγείται από τον Ο.Π.Ε.Κ.Α., πριν από τη συμπλήρωση του εξηκοστού έβδομου (67ου) έτους της ηλικίας τους».

Παρατηρείται ότι η θέσπιση ανώτατου ηλικιακού ορίου συνεπάγεται ότι άτομα με αναπηρία ευρισκόμενα ενδεχομένως σε πανομοιότυπη ανάγκη προσωπικής βοήθειας τυγχάνουν διαφορετικής μεταχείρισης λόγω ηλικίας. Ιδιαίτερώς, ως προς την κατ' εξαίρεση επέκταση του ορίου στα εβδομήντα πέντε (75) έτη, παρατηρείται ότι αυτή συναρτάται προς την προηγούμενη ιδιότητα του δικαιούχου του επιδόματος κίνησης, ήτοι προς κριτήριο συνδεδεμένο με ορισμένο είδος αναπηρίας, και όχι προς την ανάγκη προσωπικής βοήθειας καθ' εαυτήν.

Σημειώνεται συναφώς ότι το άρθρο 19 της Σύμβασης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία (κυρωθείσα διά του ν. 4074/2012) αναγνωρίζει ισότιμο δικαίωμα όλων των ατόμων με αναπηρία να διαβιούν εντός της κοινότητας, η δε περίπτωση β' του άρθρου ορίζει ρητά την προσωπική βοήθεια ως μέσο υποστήριξης της διαβίωσης και της ένταξης. Περαιτέρω, κατά τη Γενική Παρατήρηση αριθ. 5 (2017) της οικείας Επιτροπής για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία επί του άρθρου 19 (παρ. 16 στοιχ. δ') η χρηματοδότηση της προσωπικής βοήθειας πρέπει να παρέχεται βάσει εξατομικευμένων κριτηρίων και αξιολόγησης ατομικών αναγκών (General comment No.5 on Article 19 - the right to live independently and be included in the community | OHCHR). Εξ άλλου, το άρθρο 28 παρ. 2 περ. β' της ανωτέρω Σύμβασης ορίζει ότι: «[τ]α Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρίες για κοινωνική προστασία και την απόλαυση αυτού του δικαιώματος χωρίς διακρίσεις βάσει αναπηρίας και λαμβάνουν τα κατάλληλα μέτρα προκειμένου να προστατεύουν και να προάγουν την εξασφάλιση του δικαιώματος αυτού, συμπεριλαμβανομένων και των ακόλουθων μέτρων: (...) β. Να διασφαλίζουν την πρόσβαση από τα άτομα με αναπηρίες, ιδιαίτερα τις γυναίκες, τα κορίτσια και τα ηλικιωμένα άτομα με αναπηρίες, στα προγράμματα κοινωνικής προστασίας και τα προγράμματα μείωσης της φτώχειας».

Συνεπώς, η διατήρηση των εν λόγω ηλικιακών ορίων χρήζει ενδεχομένως ειδικής αιτιολόγησης (βλ., συναφώς, Συνήγορος του Πολίτη, Παρατηρήσεις επί του σχεδίου νόμου του Υπουργείου Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας

με τίτλο «Προσωπικός Βοηθός, Πρώιμη Παρέμβαση και λοιπές ενεργητικές πολιτικές για άτομα με αναπηρία, ρυθμίσεις στεγαστικής πολιτικής και άλλες διατάξεις», 16.7.2026, σελ. 4), προκειμένου να συνάδει με τις διεθνείς δεσμεύσεις της χώρας για την προστασία των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία άλλως, θα μπορούσε να εξετασθεί η αναδιτύπωση της περ. δ) της παρ. 2, ώστε η υπαγωγή στο Πρόγραμμα να συναρτάται προς την εξατομικευμένη αξιολόγηση της ανάγκης των αιτούντων κατά τη διαδικασία αξιολόγησης σύμφωνα με την παρ. 5.

4. Επί των άρθρων 5, 8, 17, 20 και 44

Οι όροι «συστήνεται» και «συστήνει», που απαντούν στα άρθρα αυτά, θα μπορούσαν να αντικατασταθούν από τους από μακρού χρόνου χρησιμοποιούμενους όρους «συνιστάται» και «συνιστά», αντίστοιχα.

5. Επί του άρθρου 6

Στην παρ. 5 ορίζεται ότι η «παράβαση των υποχρεώσεων του προσωπικού βοηθού επισύρει, ανάλογα με τη βαρύτητά της, την προσωρινή ή την οριστική διαγραφή του από το Μητρώο Προσωπικών Βοηθών της παρ. 4. Η κύρωση επιβάλλεται από πενταμελή επιτροπή, η οποία συγκροτείται με απόφαση του Υπουργού Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας». Εν συνεχεία, στην παρ. 1 περ. θ' και ι' του άρθρου 9 ορίζεται ότι «[μ]ε κοινή απόφαση των Υπουργών Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας, Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών, του αρμόδιου για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία Υπουργού και των κατά περίπτωση αρμόδιων Υπουργών (...) καθορίζονται ο έλεγχος και η εποπτεία της παρεχόμενης υπηρεσίας προσωπικής βοήθειας, οι διαδικασίες επιθεώρησης και επαλήθευσης, οι κατ' οίκον έλεγχοι, οι διοικητικές κυρώσεις και τα μέτρα συμμόρφωσης (...) η σύσταση, συγκρότηση και λειτουργία επιτροπών παρακολούθησης, εποπτείας, ελέγχου ή εξέτασης καταγγελιών, καθώς και οι περιπτώσεις επιβολής της προσωρινής ή οριστικής διαγραφής ωφελούμενων, προσωπικών βοηθών ή αξιολογητών».

Συναφώς επισημαίνεται ότι οι βασικές υποχρεώσεις του προσωπικού βοηθού καθώς και οι κατηγορίες παραβιάσεων που επισύρουν προσωρινή ή οριστική διαγραφή πρέπει να ορίζονται ρητά στον νόμο, «έστω και σε γενικό, ορισμένο, όμως, πλαίσιο σύμφωνα προς το οποίο ενεργεί η Διοίκηση προκειμένου να ρυθμίσει τα μερικότερα θέματα», ώστε να θεωρηθεί το αντικείμενο της εξουσιοδότησης ως «ειδικότερο θέμα», σύμφωνα με το άρθρο 43 παρ. 2 του Συντάγματος (ΣτΕ 869/2025 Ολομ., πρβλ. και ΣτΕ 1804/2017 Ολομ., 3299/2014 Ολομ., 235/2012 Ολομ., 1210/2010 Ολομ., 2815/2004 Ολομ., 1101/2002 Ολομ.).

6. Επί του άρθρου 8

α. Στην παρ. 7 ορίζεται ότι «[τ]ο Μητρώο Προσωπικών Βοηθών ως υποσύστημα του πληροφοριακού συστήματος της παρ. 1 τηρείται σε ηλεκτρονική μορφή στον Ο.Π.Ε.Κ.Α. και τη Γενική Γραμματεία Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Καταπολέμησης της Φτώχειας του Υπουργείου Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας. Σε αυτό εγγράφονται όσοι ολοκληρώνουν επιτυχώς την εκπαίδευση των προσωπικών βοηθών. Δικαίωμα πρόσβασης, ιδίως για το Μητρώο Προσωπικών Βοηθών, έχουν οι ειδικώς εξουσιοδοτημένοι χρήστες του υποσυστήματος, στελέχη του Ο.Π.Ε.Κ.Α. και της Γενικής Γραμματείας Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Καταπολέμησης της Φτώχειας του Υπουργείου Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας, καθώς και οι ωφελούμενοι του Προγράμματος Προσωπικού Βοηθού. Στο Μητρώο Προσωπικών Βοηθών καταχωρίζονται, επικαιροποιούνται και τηρούνται, σύμφωνα με τα οριζόμενα στην παρ. 1, στοιχεία που αφορούν ενδεικτικώς: α) στην ταυτοποίηση, β) στην πλήρωση των προϋποθέσεων συμμετοχής στο Πρόγραμμα, γ) στα στοιχεία κατοικίας και επικοινωνίας, δ) στον αριθμό παροχής ρεύματος κύριας κατοικίας, ε) στον Ι.Β.Α.Ν. και στ) στα στοιχεία απασχόλησης και κοινωνικοασφαλιστικής κατάστασης».

Τίθεται, εν προκειμένω, το ερώτημα αν οι ωφελούμενοι του Προγράμματος Προσωπικού Βοηθού έχουν δικαίωμα πρόσβασης στο σύνολο των τηρούμενων στο Μητρώο στοιχείων, ή αν δυνάμει της αρχής της ελαχιστοποίησης των δεδομένων (άρθρο 5 παρ. 1 στοιχείο γ' του Γενικού Κανονισμού για την Προστασία Δεδομένων- Γ.Κ.Π.Δ.) πρέπει να περιορίζονται στα αναγκαία για τους σκοπούς της επεξεργασίας.

6. Στην παρ. 8 μετά την περίπτωση ε' ακολουθούν οι περιπτώσεις κ' και κα'. Ως εκ τούτου, προτείνεται να αναριθμηθούν στο ορθό: στ' και ζ'.

7. Επί των άρθρων 8 και 80

Οι όροι «καταχωρούνται» και «καταχώρησης», όπου απαντούν στα άρθρα αυτά, είναι ορθό να γραφούν ως «καταχωρίζονται» και «καταχώρισης», αντίστοιχα.

8. Επί του άρθρου 11

Το άρθρο 11 φέρει τον τίτλο «Τελικές Διατάξεις» και εισάγει διατάξεις, αφενός, σχετικά με τους ωφελουμένους του πιλοτικού προγράμματος του άρθρου 36 του ν. 4837/2021, σε συνέχεια της θέσης σε ισχύ των προτεινόμενων διατάξεων, αφετέρου, σε σχέση με τους ήδη εγγεγραμμένους προσωπικούς βοηθούς του ν. 4837/2021 και τη δυνατότητα εγγραφής τους στο Μητρώο Προσωπικών Βοηθών του υπό ψήφιση νομοσχεδίου.

Παρατηρείται, κατά τα ανωτέρω, ότι πρόκειται περί μεταβατικών διατάξεων. Σύμφωνα, εξ άλλου, με το Εγχειρίδιο Νομοπαρασκευαστικής Μεθοδολογίας, «[ο]ι μεταβατικές διατάξεις ρυθμίζουν τα θέματα που προκύπτουν από τη μεταβολή της νομοθεσίας, δηλαδή είναι απαραίτητες για την απρόσκοπτη μετάβαση από την ισχύουσα στην προτεινόμενη νομοθεσία (...). Οι μεταβατικές διατάξεις οφείλουν να διακρίνονται από τις διατάξεις του νομοσχεδίου με πάγιο χαρακτήρα και τίθενται πάντοτε στο τέλος του νομοσχεδίου σε αυτοτελές άρθρο», ενώ, «[τ]ελικές διατάξεις είναι εκείνες που, λόγω της φύσης τους, δεν εντάσσονται σε κάποια από τις προηγούμενες κατηγορίες (...) [γί' αυτό και] η αναφορά σε «τελικές διατάξεις» πρέπει να αποφεύγεται, όταν είναι δυνατός ο ειδικότερος προσδιορισμός του περιεχομένου τους» (Εγχειρίδιο Νομοπαρασκευαστικής Μεθοδολογίας, Γενική Γραμματεία Νομικών και Κοινοβουλευτικών Θεμάτων, 2020, αντίστοιχα, σελ. 39-40, και σελ. 55).

Ως εκ τούτου, θα μπορούσαν οι διατάξεις αυτές να ενταχθούν στο άρθρο 10, το οποίο φέρει τον τίτλο «Μεταβατικές διατάξεις».

9. Επί του άρθρου 23

Στο άρθρο 23 γίνεται αναφορά σε «ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα». Προς τον σκοπό της εναρμόνισης της εν λόγω αναφοράς με την ορολογία του Γ.Κ.Π.Δ. (άρθρο 9), θα μπορούσε η ανωτέρω φράση να αναδιατυπωθεί ως εξής: «δεδομένα ειδικών κατηγοριών».

10. Επί του άρθρου 36

Στο άρθρο 108 του ν. 4961/2022, όπως αντικαθίσταται με το άρθρο 36, γίνεται αναφορά στην εφαρμογή «των κατάλληλων τεχνικών και οργανωτικών μέτρων ασφάλειας, σύμφωνα με το άρθρο 35 του Γ.Κ.Π.Δ.» (Περίπτωση Α' παρ. 6 περ. δ', παρ. 9, Περίπτωση Β', παρ. 6 περ. β', Περίπτωση Γ', παρ. 7 περ. β', Περίπτωση Δ' παρ. 3, εδάφιο 3). Συναφώς σημειώνεται ότι το άρθρο 35 του Γ.Κ.Π.Δ. αφορά στην εκτίμηση αντικτύπου σχετικά με την προστασία δεδομένων, ενώ το άρθρο 32 φέρει τον τίτλο «Ασφάλεια επεξεργασίας» και, ως εκ τούτου, προτείνεται να διορθωθεί η σχετική αναφορά.

Περαιτέρω, γίνεται αναφορά στους «αποδέκτες δεδομένων κατά την έννοια της παρ. 4 του άρθρου 4 του Γ.Κ.Π.Δ.» (Περίπτωση Α' παρ. 8, Περίπτωση Β' παρ. 8, Περίπτωση Γ', παρ. 10). Συναφώς επισημαίνεται ότι οι αποδέκτες δεδομένων ορίζονται στο άρθρο 4 στοιχείο 9 και, ως εκ τούτου, η αναφορά πρέπει να διορθωθεί.

Τέλος, στην περίπτωση Α' παρ. 9, στην Περίπτωση Β' παρ. 9 εδάφιο τελευταίο και στην Περίπτωση Δ' παρ. 3 περίπτωση δ' εδάφιο δεύτερο ορίζε-

ται ότι «[ο] τρόπος, ο σκοπός και οι κατηγορίες δεδομένων που αποτελούν αντικείμενο της άντλησης ή της κοινοποίησης ορίζονται ρητά, σύμφωνα με την παρ. 4 του άρθρου 4 και τα άρθρα 6 και 9 του Γ.Κ.Π.Δ».

Τίθεται εν προκειμένω το ερώτημα αν η αναφορά στην παρ. 4 του άρθρου 4 αφορά το άρθρο 4 στοιχείο 4 του Γ.Κ.Π.Δ. με τίτλο «κατάρτιση προφίλ».

11. Επί του άρθρου 42

Με το άρθρο 42 τροποποιείται η παρ. 1 του άρθρου 4 του ν. 4520/2018. Συναφώς επισημαίνεται ότι ο αριθμός 1 στο εισαγωγικό εδάφιο θα μπορούσε να απαλειφθεί, δοθέντος ότι δεν ακολουθεί δεύτερη παράγραφος. Περαιτέρω, στο εισαγωγικό εδάφιο ορίζεται ότι «μετά από νομοτεχνικές βελτιώσεις, το άρθρο 4 διαμορφώνεται ως εξής». Δοθέντος ότι η προτεινόμενη ρύθμιση τροποποιεί μόνο την παρ. 1, θα μπορούσε η ανωτέρω φράση να αναδιατυπωθεί ως εξής: «μετά από νομοτεχνικές βελτιώσεις, η παρ. 1 του άρθρου 4 διαμορφώνεται ως εξής».

12. Επί του άρθρου 44

α. Με την παρ. 2 του άρθρου 44 προστίθεται άρθρο 17Α στον ν. 4520/2018. Πριν από τη φράση «[ο]ι αρμοδιότητες του Τμήματος Κυβερνοασφάλειας είναι οι εξής:», πρέπει να τεθεί ο αριθμός 1, δοθέντος ότι ακολουθεί και δεύτερη παράγραφος.

β. Στο άρθρο 23 του ν. 4520/2018, όπως τροποποιείται διά της παρ. 3 της προτεινόμενης ρύθμισης, η αναφορά της παρ. 2 στη Διεύθυνση Αναπηρικών Παροχών, Υπηρεσιών και Μητρώων πρέπει, για λόγους νομοτεχνικούς, να διορθωθεί στο ορθό: «Διεύθυνση Παροχών, Υπηρεσιών και Μητρώων Ατόμων με Αναπηρία».

Περαιτέρω, στην παρ. 3 του άρθρου 23 περ. β', μετά την υποπερ. ιδιδ' ακολουθεί περ. ιστ[ι]στ', και πρέπει αυτή να διορθωθεί στο ορθό ιιεε'.

13. Επί του άρθρου 45

Το άρθρο 45 φέρει τον τίτλο «Δυνατότητα παράτασης της παραμονής στην υπηρεσία του ασκούντος καθήκοντα Προϊσταμένου της Διεύθυνσης Διαχείρισης Συγχρηματοδοτούμενων και Εθνικών Προγραμμάτων - Διαχειριστικής Αρχής του Οργανισμού Προνοιακών Επιδομάτων και Κοινωνικής Αλληλεγγύης». Στην προτεινόμενη ρύθμιση ορίζεται ότι «[κ]ατά παρέκκλιση του άρθρου 155 του Κώδικα Κατάστασης Δημοσίων Πολιτικών Διοικητικών Υπαλλήλων και Υπαλλήλων Ν.Π.Δ.Δ. (ν. 3528/2007, Α' 26), οι Προϊστάμενοι των Γενικών Διευθύνσεων και των Διευθύνσεων του Οργανισμού Προνοια-

κών Επιδομάτων και Κοινωνικής Αλληλεγγύης (Ο.Π.Ε.Κ.Α.), καθώς και οι εκτελούντες σήμερα χρέη αναπληρωτών αυτών, των οποίων η υπαλληλική σχέση λύεται αυτοδικαίως την 31η.12.2026, λόγω συμπλήρωσης του εξηκοστού έβδομου (67ου) έτους της ηλικίας, δύνανται, με απόφαση του Διοικητή του Ο.Π.Ε.Κ.Α. και κατόπιν αιτήματός τους, να παραμείνουν στην υπηρεσία τους έως την 31η.12.2027, προκειμένου να διασφαλιστούν η ενεργοποίηση και η ομαλή υλοποίηση των δράσεων της Προτεραιότητας 6 - Επισιτιστική Βοήθεια και Υλική Στήριξη του Προγράμματος «Ανθρώπινο Δυναμικό και Κοινωνική Συνοχή» 2021-2027».

Συναφώς παρατηρείται ότι ο τίτλος του προτεινόμενου άρθρου δεν ανταποκρίνεται στο περιεχόμενό του, το οποίο είναι σαφώς ευρύτερο και καταλαμβάνει αδιακρίτως τους Προϊσταμένους των Γενικών Διευθύνσεων και των Διευθύνσεων του Ο.Π.Ε.Κ.Α.

Περαιτέρω, επισημαίνεται, ενημερωτικώς, ότι η αποχώρηση δημόσιου υπάλληλου από την υπηρεσία λόγω ορίου ηλικίας προβλέπεται μεν από το Σύνταγμα (άρθρο 103 παρ. 4), αλλά ο ορισμός του ορίου αυτού καταλείπεται στον κοινό νομοθέτη. Η ευχέρεια του νομοθέτη νοείται εντός των ορίων που χαράσσει ο σκοπός της συνταγματικής ρύθμισης, σε συνδυασμό και με τη μονιμότητα των υπαλλήλων που κατοχυρώνει η ίδια συνταγματική διάταξη (βλ. Α. Τάχο/Ι. Συμεωνίδη, Ερμηνεία Υπαλληλικού Κώδικα, 2007, σελ. 1582, 1588, Β. Ανδρονόπουλο/Μ. Ανδρονοπούλου, Ερμηνεία του Υπαλληλικού Κώδικα (ν. 3528/2007), 2022, σελ. 1516). Συνεπώς, ο κοινός νομοθέτης δεν πρέπει να παραγνωρίζει την, κατά την κοινή πείρα, κατάλληλη για παροχή εργασίας ηλικία του ανθρώπου. Σύμφωνα με το άρθρο 155 παρ. 1 Υ.Κ., όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 59 του ν. 4369/2016, ο υπάλληλος απολύεται αυτοδικαίως από την υπηρεσία με τη συμπλήρωση του εξηκοστού έβδομου (67ου) έτους της ηλικίας του.

14. Επί του άρθρου 48

Η εκ παραδρομής αναγραφόμενη ως παράγραφος 89 πρέπει να διορθωθεί και να αναριθμηθεί σε παρ. 8.

15. Επί του άρθρου 50

Στην παρ. 7 του άρθρου 50 γίνεται μνεία των «κατηγοριών δεδομένων που αποτελούν αντικείμενο άντλησης ή κοινοποίησης, σύμφωνα με τις απαιτήσεις της παρ. 4 του άρθρου 4, σε συνδυασμό με τα άρθρα 6 και 9 του Γ.Κ.Π.Δ.». Τίθεται εν προκειμένω το ερώτημα αν η αναφορά στην παρ. 4 του άρθρου 4 αφορά το άρθρο 4 στοιχείο 4 του Γ.Κ.Π.Δ. με τίτλο «κατάρτιση προφίλ».

16. Επί του άρθρου 52

Με το άρθρο 52 εισάγεται άρθρο 32Α στον ν. 5178/2025. Στην παρ. 6 περ. β' ορίζεται ότι «[ο]ι ειδικώς εξουσιοδοτημένοι και διαπιστευμένοι από τον Διοικητή υπάλληλοι των αρμόδιων υπηρεσιών του Ο.Π.Ε.Κ.Α. και οι εξουσιοδοτημένοι υπάλληλοι του δήμου μετεγκατάστασης, κατόπιν πρότασης του οικείου Δημάρχου και εξουσιοδότησής τους από τον Διοικητή του Ο.Π.Ε.Κ.Α., κατόπιν αυθεντικοποίησης με κωδικούς δημόσιας διοίκησης και εφαρμογής κατάλληλων τεχνικών και οργανωτικών μέτρων ασφάλειας, σύμφωνα με τις απαιτήσεις του άρθρου 35 του Γ.Κ.Π.Δ.». Συναφώς σημειώνεται ότι το άρθρο 35 του Γ.Κ.Π.Δ. αφορά στην εκτίμηση του αντικτύπου σχετικά με την προστασία δεδομένων, ενώ, το άρθρο 32 φέρει τον τίτλο «Ασφάλεια επεξεργασίας». Πρέπει, ως εκ τούτου, να διορθωθεί η σχετική αναφορά.

17. Επί του άρθρου 53

Στο εισαγωγικό εδάφιο του παρόντος, οι λέξεις «το άρθρο 15 διαμορφώνονται» πρέπει να αντικατασταθούν και να τεθούν ορθώς ως εξής: «το άρθρο 15 διαμορφώνεται».

18. Επί του άρθρου 54

Στην προστιθέμενη διά του παρόντος παράγραφο 13 στο άρθρο 47 του Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος δεν κλείνει η παρένθεση που ανοίγει πριν από τα στοιχεία δημοσίευσης στο Φύλλο Εφημερίδας της Κυβερνήσεως του ν. 5229/2025 «(Α' 158)».

19. Επί του άρθρου 56

α. Οι όροι «κτηρίων», «κτηρίου», «Κτιρίου» και «κτίρια», που απαντούν στα άρθρα αυτά, μπορούν να αντικατασταθούν από τους όρους «κτηρίων», «κτηρίου», «Κτηρίου» και «κτήρια», αντίστοιχα.

β. Με το προτεινόμενο άρθρο 56 τροποποιείται το άρθρο 199 του Κώδικα Χωροταξίας-Πολοδομίας «Νικόλαος Ταγαράς» (ν. 5306/2026), περί χρήσης κτηρίων. Μεταξύ άλλων, στο τέλος της παρ. 3, όπου ρυθμίζεται η δυνατότητα αλλαγής χρήσης σε κτήρια νομίμως υφιστάμενα εντός εγκεκριμένου σχεδίου ή οικισμού, προβλέπεται ότι ειδικά «για κτή]ρια νομίμως υφιστάμενα εντός εγκεκριμένου σχεδίου ή οικισμού, για τα οποία έχουν χορηγηθεί παρεκκλίσεις, η αλλαγή της χρήσης τους, καθ' υπέρβαση των ισχυόντων όρων δόμησης της περιοχής, είναι επιτρεπτή εφόσον η παρέκκλιση έχει χορηγηθεί πριν από τις 9.12.2020, ημερομηνία δημοσίευσης του ν. 4759/2020 (Α' 245). Σε περίπτωση που πρόκειται για αλλαγή χρήσης σε κατοικία[.]

κτ[η]ρίων εντός εγκεκριμένου σχεδίου ή οικισμού, αυτή είναι επιτρεπτή, κατ' εξαίρεση και ανεξαρτήτως των ισχυουσών χρήσεων γης και σε περίπτωση που έχει χορηγηθεί παρέκκλιση, εφόσον αυτή έχει χορηγηθεί έως και τις 31 Δεκεμβρίου 2025. Προ της έκδοσης οικοδομικής άδειας για ανάπτυξη της νέας χρήσης απαιτείται θετική γνωμοδότηση του Κεντρικού Συμβουλίου Αρχιτεκτονικής».

Κατά την Αιτιολογική Έκθεση (σελ. 226), η «αξιολογούμενη ρύθμιση αποσκοπεί στον περιορισμό των εμποδίων αλλαγής χρήσης ακινήτων σε κατοικία, με σκοπό την αύξηση του στεγαστικού αποθέματος της χώρας μέσω της αξιοποίησης του ήδη υφιστάμενου κτιριακού δυναμικού. Η αξιολογούμενη ρύθμιση στοχεύει στην όσο το δυνατόν ευρύτερη και αποδοτικότερη αξιοποίηση υφιστάμενων δομημένων κτ[η]ρίων, είτε εντός είτε εκτός σχεδίου περιοχών, προκειμένου να εξυπηρετήσει την ανάγκη για κατοικία, σύμφωνα με τις απαιτήσεις της εποχής. Η υλοποίηση της προτεινόμενης ρύθμισης συμβάλλει, στη μείωση της ζήτησης για νέες κτιριακές υποδομές, προωθώντας συγχρόνως βιώσιμες πρακτικές δόμησης. Αποθαρρύνει την εγκατάλειψη υφιστάμενων κτιριακών κελυφών, τα οποία είχαν σχεδιαστεί ενδεχομένως με ειδικούς όρους δόμησης ή παρεκκλίσεις που σήμερα καθίστανται αξιοποιήσιμα και ενέχουν κίνδυνο να καταστούν επιβαρυντικά για την ανθρώπινη υγεία, την ασφάλεια και το περιβάλλον. Επιπλέον, επιδιώκει τη μείωση πρόσθετης νέας δόμησης, και ως εκ τούτου, στοχεύει στη μείωση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων και την αποφυγή περαιτέρω επιβάρυνσης του τοπικού περιβαλλοντικού αποθέματος. Με τον τρόπο αυτό επιχειρείται μια ορθολογική μετάβαση, η οποία σκοπεύει αξιοποίηση του υπάρχοντος κτ[η]ριακού δυναμικού για την κάλυψη των σύγχρονων στεγαστικών αναγκών, τηρώντας παράλληλα τους κανόνες ασφαλείας, ποιότητας διαβίωσης και περιβαλλοντικής προστασίας».

Σχετικά παρατηρείται ότι, κατά γενική συνταγματική αρχή, η τροποποίηση των ισχυουσών πολεοδομικών ρυθμίσεων πρέπει να αποσκοπεί στη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των κατοίκων. Δεν είναι δε ανεκτή η επί το δυσμενέστερο μεταβολή τους, εκτός αν η μεταβολή αυτή επιβάλλεται από ιδιαίτερους λόγους δημοσίου συμφέροντος, κατόπιν σχετικής στάθμισης από τον τυπικό ή τον κανονιστικό νομοθέτη, η οποία υπόκειται σε δικαστικό έλεγχο. «Καθόσον, εξάλλου, αφορά, ειδικώς στον καθορισμό ή την τροποποίηση χρήσεων γης, οι οποίες αποτελούν ουσιαδές στοιχείο της κατά το άρθρο 24 του Συντάγματος επιβαλλόμενης (...) ορθολογικής χωροταξίας και πολεοδομίας και διαμορφώνουν την πολεοδομική φυσιογνωμία κάθε οικισμού, από την οποία, ενόψει και των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του, εξαρτάται η λειτουργικότητά του, πρέπει να αναζητείται ο πλέον πρόσφορος

τρόπος θεραπείας των πολεοδομικών αναγκών, δυνάμει γενικών και αντικειμενικών κριτηρίων, συναπτομένων προς τον σεβασμό του περιβάλλοντος, την ασφάλεια, την υγιεινή και αισθητική, αλλά και την λειτουργικότητα των πόλεων και οικισμών (...). Στο πλαίσιο αυτό, η επιδείνωση του καθεστώτος των χρήσεων γης είναι συνταγματικώς ανεκτή μόνον κατ' εξαίρεση και εφόσον συντρέχουν, κατά τα προαναφερόμενα, ειδικοί λόγοι δημοσίου συμφέροντος, η συνδρομή των οποίων πρέπει να τεκμηριώνεται από ειδική επιστημονική μελέτη (...), πάντοτε δε εντός των πλαισίων που χαράσσει ο υπερκείμενος χωροταξικός και πολεοδομικός σχεδιασμός» (βλ. ΣτΕ 2077/2017).

Υπό το φως των ανωτέρω, οι τροποποιήσεις πρέπει να αποτελούν προϊόν επιστημονικής μελέτης, η οποία τεκμηριώνει, βάσει και πολεοδομικών κριτηρίων, την εξυπηρέτηση του γενικού συμφέροντος εν προκειμένω. Σημειώτεον ότι η έγκριση παρεκκλίσεων από τους ισχύοντες όρους και περιορισμούς δόμησης χορηγείται ατομικά στους ενδιαφερομένους για συγκεκριμένους λειτουργικούς - κτηριοδομικούς λόγους, των οποίων η αναγκαιότητα βεβαιώνεται αρμοδίως. Επομένως, πρέπει να αξιολογούνται επιπλέον και οι χορηγηθείσες παρεκκλίσεις σε σχέση με την αλλαγή χρήσης που θα πραγματοποιηθεί.

Εξ άλλου, προστίθεται παρ. 3Α, κατά την οποία «α) Σε νομίμως υφιστάμενα κτ[ή]ρια, εκτός σχεδίων πόλεως και εκτός ορίων οικισμών, είναι δυνατή, κατ' εξαίρεση και ανεξαρτήτως των ισχυουσών χρήσεων γης, των γενικών ή ειδικών όρων και περιορισμών δόμησης, καθώς και των ισχυόντων ειδικών χωροταξικών, πολεοδομικών ή αναπτυξιακών καθεστώτων που διέπουν το ακίνητο, η αλλαγή χρήσης σε κατοικία. Η ανωτέρω δυνατότητα αλλαγής χρήσης διατηρείται και σε περίπτωση μεταγενέστερης πολεοδομικής, ένταξης σε εγκεκριμένο ρυμοτομικό σχέδιο ή πολεοδομικής μελέτης. Η αλλαγή χρήσης σε κατοικία επιτρέπεται μία μόνο φορά, αφορά αποκλειστικά το σύνολο ή μέρος του νομίμως υφιστάμενου κελύφους του κτ[ή]ριου και δεν συνεπάγεται, σε καμία περίπτωση, αύξηση όγκου, δόμησης ή κάλυψης. β) Η περ. α) ισχύει και για κτ[ή]ρια για τα οποία έχουν χορηγηθεί παρεκκλίσεις καθ' υπέρβαση των ισχυόντων όρων δόμησης, εφόσον αυτές χορηγήθηκαν έως και την 31η Δεκεμβρίου 2025. Προ της έκδοσης οικοδομικής άδειας για ανάπτυξη της νέας χρήσης κατοικίας απαιτείται θετική γνωμοδότηση του Κεντρικού Συμβουλίου Αρχιτεκτονικής. Προϋπόθεση για την έγκριση της αλλαγής χρήσης αποτελεί η καταβολή ειδικού ανταποδοτικού τέλους, ίσου με το πέντε τοις εκατό (5%) της αντικειμενικής αξίας της γης που αντιστοιχεί στο ακίνητο, όπως αυτή προσδιορίζεται κατά τον χρόνο υποβολής της σχετικής αίτησης, σύμφωνα με το ισχύον σύστημα αντικειμενικού προσδιορισμού αξιών. (...) γ) Η παρούσα παράγραφος εφαρμόζεται και σε

κτ[ή]ρια για τα οποία έχει περαιωθεί η διαδικασία του ν. 4178/2013 (Α' 174) και του ν. 4495/2017 (Α' 167). (...)» Συναφώς, με την παρ. 2 του άρθρου τίθεται απαγόρευση βραχυχρόνιας μίσθωσης (βλ. παρ. 1 του άρθρου 111 του ν. 4446/2016) των κατοικιών του τελευταίου εδαφίου της παρ. 3 και της παρ. 3Α του άρθρου 199 του Κώδικα Χωροταξίας-Πολεοδομίας «Νικόλαος Ταγάρας» για διάστημα τουλάχιστον πέντε (5) ετών από τη συντέλεση της αλλαγής χρήσης σε κατοικία.

Η ρύθμιση προτείνεται με το ίδιο, ως άνω, αιτιολογικό, της διευκόλυνσης της αλλαγής χρήσης ακινήτων σε κατοικία, με σκοπό την αύξηση του στεγαστικού αποθέματος της χώρας, μέσω της αξιοποίησης του ήδη υφιστάμενου κτηριακού δυναμικού (βλ. Αιτιολογική Έκθεση, σελ. 226).

Σχετικά παρατηρούνται τα εξής.

Ο όρος «νομίμως υφιστάμενα κτ[ή]ρια» αφορά κάθε είδους κτίσμα. Όσον αφορά τις εκτός σχεδίων πόλεως και εκτός ορίων οικισμών περιοχές, όπως έχει κριθεί, «από το συνδυασμό των άρθρων 24 παρ. 1 και 2 και 17 του Συντάγματος συνάγεται θεμελιώδης, από πλευράς δυνατότητας δομήσεως, διαφοροποίηση μεταξύ των περιοχών των αναπτυσσόμενων με βάση οργανωμένο πολεοδομικό σχέδιο, οι οποίες προορίζονται για δόμηση, και των εκτός σχεδίου περιοχών, οι οποίες δεν έχουν ως προορισμό, κατ' αρχήν, την δόμηση ή την τουριστική εκμετάλλευση, αλλά την γεωργική, κτηνοτροφική και δασοπονική εκμετάλλευση και την αναψυχή του κοινού και, συνεπώς, η οικιστική εκμετάλλευση, όταν κατ' εξαίρεση επιτρέπεται, τελεί υπό αυστηρούς όρους (...). Στην πρώτη κατηγορία περιοχών, που προορίζονται προς δόμηση, αυτή επιτρέπεται με μόνη προϋπόθεση την τήρηση των ορισμών του σχεδίου πόλεως και των όρων και περιορισμών δομήσεως που το συνοδεύουν. Στην δεύτερη κατηγορία περιοχών, εν όψει του ότι δεν είναι δυνατόν, από τη φύση τους και την έλλειψη πολεοδομικής οργάνωσης, να εξασφαλισθεί η τήρηση των κατά τα ανωτέρω συνταγματικών σκοπών, η δόμηση μόνο κατ' εξαίρεση επιτρέπεται, δυνάμενη και να απαγορεύεται εν όλω ή εν μέρει ή να επιτρέπεται υπό ιδιαιτέρως αυστηρούς όρους και περιορισμούς, προσαρμοσμένους στην ιδιαίτερη φύση κάθε περιοχής. Οι όροι αυτοί δεν επιτρέπεται να είναι ευνοϊκότεροι, δηλαδή να καθιστούν ευχερέστερη τη δόμηση, σε σχέση προς τους ισχύοντες για τις εντός σχεδίου περιοχές (...) ούτε να οδηγούν σε εξομοίωση των εκτός σχεδίου περιοχών με εντός σχεδίου πόλεως ή ορίων οικισμών περιοχές ή στην εν τοις πράγμασι δημιουργία νέων οικισμών χωρίς εγκεκριμένο πολεοδομικό σχέδιο (...)» (ΣΤΕ Ολ 176/2023. Ομοίως, ΣΤΕ 3050/2024).

Περαιτέρω, ορισμένες εκτός σχεδίου περιοχές αποτελούν προστατευόμενες περιοχές των άρθρων 18 και 19 του ν. 1650/1986. Στις προστατευόμενες

περιοχές επιτρέπονται συγκεκριμένες χρήσεις. Έτσι, στις ζώνες απόλυτης προστασίας της φύσης (άρθρο 14α πδ 59/2018) επιτρέπονται ορισμένες ή/και όλες οι ειδικές κατηγορίες χρήσεων, οι οποίες επιλέγονται και εξειδικεύονται για κάθε προστατευόμενη περιοχή, βάσει ειδικής περιβαλλοντικής μελέτης (παρ. 2 του άρθρου 21 του ν. 1650/1986), με προεδρικό διάταγμα (παρ. 4 του άρθρου 21 του ν. 1650/1986), και μπορεί να είναι ιδίως οι εξής: (1) Κατοικία για προσωπικό ασφαλείας και εργαζομένους, (48.2) α) κατασκευές δικτύων υποδομής και εγκαταστάσεων κοινής ωφέλειας, μετά των παραρτημάτων αυτών, β) σταθμοί μέτρησης ατμοσφαιρικής ρύπανσης, θορύβου και μετεωρολογικών παραμέτρων με τον αναγκαίο εξοπλισμό, (50) έργα πρόληψης ή αντιμετώπισης της υφαλμύρωσης των υπογείων υδάτων ή εδαφών, (51) έργα προστασίας από διάβρωση, κατολισθήσεις και στήριξη εδαφών, (53) έργα που αφορούν την αποκατάσταση και βελτίωση των υδατοαποθεμάτων, (55) φάροι. Οι χρήσεις των ειδικών κατηγοριών (1) και (48.2) επιτρέπονται μόνο για την εξυπηρέτηση της προστασίας και της βέλτιστης διαχείρισης του προστατευτέου αντικειμένου. Στις ζώνες προστασίας της φύσης (άρθρο 14β πδ 59/2018) επιτρέπονται ορισμένες ή/και όλες από τις ειδικές κατηγορίες χρήσεων, οι οποίες επιλέγονται και δύναται να εξειδικεύονται, κατά περίπτωση, για κάθε προστατευόμενη περιοχή, βάσει ειδικής περιβαλλοντικής μελέτης, με προεδρικό διάταγμα, και μπορεί να είναι οι εξής: (1) κατοικία για προσωπικό ασφαλείας και εργαζομένους, (7) διοίκηση, μόνο για τις ανάγκες της ζώνης ή της προστατευόμενης περιοχής, (11) κέντρα έρευνας και επιστημονική έρευνα που αφορούν τη ζώνη, (13) αναψυκτήρια μέχρι 50 τ.μ., (24) αγροτικές εκμεταλλεύσεις - εγκαταστάσεις και δραστηριότητες, με εξειδίκευση ανά υποκατηγορίες ανάλογα με τη ζώνη, (26) εγκαταστάσεις Μέσων Μαζικής Μεταφοράς, 48.1. γ) λυόμενες και προσωρινές κατασκευές, (48.2), (49) περίπτερα ενημέρωσης/έργα ερμηνείας περιβάλλοντος, (50), (51), (53), (54) πλωτές υποδομές και εγκαταστάσεις θαλάσσιας αναψυχής, (55). Οι χρήσεις των ειδικών κατηγοριών (1), (7), (26), (48.1), (48.2) και (49) επιτρέπονται μόνο για την εξυπηρέτηση της προστασίας και της βέλτιστης διαχείρισης του προστατευτέου αντικειμένου. Περαιτέρω, στις ζώνες διατήρησης οικοτόπων και ειδών (άρθρο 14γ πδ 59/2018), όπως και στις ζώνες βιώσιμης διαχείρισης φυσικών πόρων (άρθρο 14δ πδ 59/2018), επιτρέπεται η χρήση της κατοικίας, βάσει ειδικής περιβαλλοντικής μελέτης, με προεδρικό διάταγμα.

Εξ άλλου, σε εκτός σχεδίου περιοχές υπάρχουν δάση και δασικές εκτάσεις, τα οποία «υπάγονται, ως φυσικά αγαθά και οικοσυστήματα και ανεξαρτήτως της ειδικότερης ονομασίας τους ή της θέσης τους σε σχέση προς τις οικιστικές περιοχές, σε ιδιαίτερο προστατευτικό καθεστώς με σκοπό τη δια-

τήρηση της κατά προορισμό χρήσης τους και τη διαφύλαξη της φυσικής και βιολογικής ισορροπίας. (...) Τα δασικά οικοσυστήματα μπορούν, κατ' εξαίρεση, να διατεθούν για άλλο σκοπό δημοσίου συμφέροντος σύμφωνα με τις αυστηρές προϋποθέσεις που τάσσει σχετικώς η δασική νομοθεσία και εντός των ορίων, την τήρηση των οποίων εγγυάται το άρθρο 24 του Συντάγματος, εφόσον, δηλαδή, ο σκοπός αυτός είναι από εκείνους που είναι επιτρεπτό να ικανοποιούνται με θυσία δασικής γης και, επιπλέον, εφόσον σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση κρίνεται από τα αρμόδια δημόσια όργανα βάσει ειδικής και εμπειριστατωμένης αιτιολογίας και τεκμηριώσεως ότι η θυσία αυτή είναι πράγματι επιβεβλημένη και δεν υπερβαίνει το απολύτως αναγκαίο μέτρο για την ικανοποίηση του σκοπού δημοσίου συμφέροντος, για τον οποίο πρόκειται (...)» (βλ. ΣτΕ Ολομ. 667/2021).

Περαιτέρω, η ρύθμιση δύναται να αναφέρεται και σε άλλες περιοχές οι οποίες, επίσης, υπάγονται σε ειδική προστασία ή αποτελούν ευαίσθητα οικοσυστήματα, όπως ο παράκτιος χώρος, ο οποίος λόγω των φυσικών του χαρακτηριστικών δέχεται ισχυρές πιέσεις για οικιστική και κερδοσκοπική εκμετάλλευση, και χρήζει αυξημένης προστασίας για την προστασία του ως φυσικού κεφαλαίου, ως οπτικού πόρου και για την εξασφάλιση της ελεύθερης πρόσβασης του κοινού προς τη θάλασσα (βλ. ΣτΕ 1856/2016 και ΣτΕ 267/1997).

Επιπλέον, στο πλαίσιο ορισμένων αναπτυξιακών σχεδίων, μπορεί να χωροθετούνται εκτάσεις σε συγκεκριμένες περιοχές εκτός σχεδίου πόλεως, οι οποίες προορίζονται για την εγκατάσταση και τη λειτουργία επιχειρηματικών παραγωγικών δραστηριοτήτων του δευτερογενούς και του τριτογενούς τομέα.

Επειδή ο όρος «νομίμως υφιστάμενα κτ[ή]ρια, εκτός σχεδίων πόλεως και εκτός ορίων οικισμών» μπορεί να αφορά οποιοδήποτε κτίσμα (π.χ., αποθήκη) και νομιμοποιημένα αυθαίρετα (βλ. περ. γ) της παρ. 3Α, τα οποία νομιμοποιήθηκαν με συγκεκριμένη χρήση και επειδή η αλλαγή χρήσης σε κατοικία προβλέπεται ως «δυνατή, κατ' εξαίρεση και ανεξαρτήτως των ισχυουσών χρήσεων γης, των γενικών ή ειδικών όρων και περιορισμών δόμησης, καθώς και των ισχυόντων ειδικών χωροταξικών, πολεοδομικών ή αναπτυξιακών καθεστώτων που διέπουν το ακίνητο», δεν είναι δυνατόν να διαγνωσθεί εκ των προτέρων ποια είναι η έκταση των αλλαγών που μπορεί να επιτραπούν, και αν θα προκύψουν από την εφαρμογή της διάταξης οικισμοί με περαιτέρω ανάγκες για πρόσβαση σε οδικά δίκτυα και άλλες βασικές υποδομές, άνευ πολεοδομικού σχεδίου σε εκτός σχεδίου περιοχές. Σημειωτέον, επίσης, ότι η ανέγερση ορισμένων κτισμάτων σε εκτός σχεδίου περιοχές επιτράπηκε για συγκεκριμένους αναπτυξιακούς και οικονομικούς λόγους, και ό-

χι με σκοπό την κάλυψη στεγαστικών αναγκών, η οποία πρέπει να γίνεται οργανωμένα. Το ενδεχόμενο μάλιστα να αλλάξει η χρήση κτηρίων εντός προστατευόμενων περιοχών, όπου απαγορεύεται η κατοικία ή επιτρέπεται, αλλά κατόπιν ειδικών μελετών, τηρουμένων των ειδικών όρων διατήρησής τους, και χωρίς να θεμελιώνεται επαρκέστερα ο σχετικός λόγος δημοσίου συμφέροντος, προσκρούει στην αυξημένη εκ του ενωσιακού δικαίου (βλ. ι-δίως Οδηγίες 92/43/ΕΟΚ και 2009/147/ΕΚ) και του Συντάγματος, προστασία τους. Για τους ανωτέρω λόγους, η διάταξη πρέπει να επανεξετασθεί.

20. Επί του άρθρου 57

Στον εσωτερικό τίτλο του προστιθέμενου διά του παρόντος άρθρου 199Α στον Κώδικα Χωροταξίας - Πολεοδομίας «Νικόλαος Ταγαράς» (ν. 5306/2026, Α' 88) πρέπει, μετά από τη λέξη «Ταμείου», να προστεθεί η λέξη «Ακινήτων» (βλ. ανωτέρω υπό ΙΙ.γ. Παρατήρηση).

21. Επί του άρθρου 58

Στην παράγραφο 1, η φράση «του άρθρου 49» πρέπει να αντικατασταθεί, και να τεθεί ορθώς ως εξής: «του άρθρου 48».

22. Επί του άρθρου 59

α. Στην παράγραφο 1, η φράση «με το άρθρο 50» πρέπει να αντικατασταθεί και να τεθεί ορθώς ως εξής: «με το άρθρο 51», σε αμφότερα τα σημεία στα οποία αναφέρεται.

β. Ομοίως, στην παράγραφο 2, η φράση «με το άρθρο 50» πρέπει να αντικατασταθεί και να τεθεί ορθώς ως εξής: «με το άρθρο 51».

γ. Στην παράγραφο 3, η φράση «του άρθρου 54» πρέπει να αντικατασταθεί και να τεθεί ορθώς ως εξής: «του άρθρου 55».

23. Επί του άρθρου 63

Οι όροι «κτιρίων», «κτιρίου», «Κτιρίου» και «κτίρια», που απαντά στο προτεινόμενο άρθρο, μπορούν να αντικατασταθούν από τους όρους «κτηρίων», «κτηρίου», «Κτηρίου» και «κτήρια», αντίστοιχα.

24. Επί των άρθρων 64 και 65

Με τις περιπτώσεις α', ε' και στ' της παραγράφου 1 του άρθρου 64 παρατείνονται, μεταξύ άλλων, συμβάσεις εργασίας ιδιωτικού δικαίου ορισμένου χρόνου του προσωπικού φύλαξης, σίτισης και καθαριότητας της Κεντρικής Υπηρεσίας και των εποπτευόμενων φορέων του Υπουργείου Υγείας και του Ε.Ο.Δ.Υ., καθώς και του προσωπικού που απασχολείται στο Πανεπιστη-

μιακό Γενικό Νοσοκομείο Ιωαννίνων και στην Εθνική Κεντρική Αρχή Προμηθειών Υγείας. Σύμφωνα, εξ άλλου, με την παράγραφο 2 του ως άνω άρθρου, «[η] παράταση των συμβάσεων της παρ. 1 δεν μεταβάλλει τον χαρακτήρα της σχέσης εργασίας, βάσει της οποίας προσλήφθηκαν οι απασχολούμενοι στις θέσεις αυτές, και δεν προσμετράται στο ανώτατο χρονικό διάστημα των είκοσι τεσσάρων (24) μηνών, κατά την έννοια των άρθρων 5, 6 και 7 του π.δ. 164/2004 (Α' 134), ούτε εμπίπτει στους λοιπούς περιορισμούς των ίδιων ως άνω άρθρων».

Περαιτέρω, στην παράγραφο 2 του άρθρου 65 ορίζεται ότι «[ο]ι συμβάσεις του προσωπικού που απασχολείται στο Ιατρείο Μνήμης και Νοητικών Διαταραχών της παρ. 1 παρατείνονται αυτοδικαίως από τη λήξη τους και έως την 31η.12.2026. Η παράταση των συμβάσεων της παρ. 1 δεν μεταβάλλει τον χαρακτήρα της σχέσης εργασίας, βάσει της οποίας προσλήφθηκαν οι απασχολούμενοι στις θέσεις αυτές, και δεν προσμετράται στο ανώτατο χρονικό διάστημα των είκοσι τεσσάρων (24) μηνών, κατά την έννοια των άρθρων 5, 6 και 7 του π.δ. 164/2004 (Α' 134), ούτε εμπίπτει στους λοιπούς περιορισμούς των ίδιων ως άνω άρθρων».

Ως προς τα ανωτέρω σημειώνεται ότι με το π.δ. 164/2004 προσαρμόστηκε η ελληνική νομοθεσία προς τις διατάξεις της Οδηγίας 1999/70/ΕΚ του Συμβουλίου της 28.6.1999, σχετικά με τη συμφωνία πλαίσιο για την εργασία ορισμένου χρόνου που έχει συναφθεί μεταξύ των διεπαγγελματικών οργανώσεων γενικού χαρακτήρα CES, UNICE και CEEP (Ε.Ε.Λ. 175/10.7.1999), όσον αφορά το προσωπικό του Δημοσίου και του ευρύτερου δημόσιου τομέα, υπό το φως της εφαρμογής της αρχής της μη διάκρισης της εργασίας ορισμένου χρόνου σε σχέση με την εργασία αορίστου χρόνου, και της αποτροπής τυχόν κατάχρησης από τη χρησιμοποίηση διαδοχικών συμβάσεων ή σχέσεων εργασίας ορισμένου χρόνου (άρθρο 1 του π.δ/τος 164/2004). Η Οδηγία στοχεύει στην «αποτροπή της κατάχρησης σύναψης διαδοχικών συμβάσεων ή σχέσεων εργασίας ορισμένου χρόνου με την λήψη από τα κράτη μέλη, όταν δεν υπάρχουν ισοδύναμα μέτρα για την πρόληψη των καταχρήσεων, συγκεκριμένων μέτρων προσαρμογής (ρήτρα 5 του παραρτήματος αυτής) (...)» (ΑΠ 196/2021). Κατά τη ρήτρα 5 της συμφωνίας πλαισίου για την εργασία ορισμένου χρόνου, η οποία προσαρτάται στο παράρτημα της Οδηγίας, τα κράτη μέλη θεσπίζουν ένα ή περισσότερα από τα ακόλουθα μέτρα: «(α) αντικειμενικούς λόγους που να δικαιολογούν την ανανέωση [διαδοχικών συμβάσεων ή σχέσεων εργασίας ορισμένου χρόνου] (β) τη μέγιστη συνολική διάρκεια διαδοχικών συμβάσεων ή σχέσεων ορισμένου χρόνου (γ)

τον αριθμό των ανανεώσεων τέτοιων συμβάσεων ή σχέσεων εργασίας». Επίσης, τα κράτη-μέλη «(...) καθορίζουν, όταν χρειάζεται, υπό ποιες συνθήκες οι συμβάσεις εργασίας ορισμένου χρόνου θεωρούνται "διαδοχικές" και χαρακτηρίζονται συμβάσεις ή σχέσεις αορίστου χρόνου». Ο εθνικός νομοθέτης έλαβε συγκεκριμένα μέτρα προσαρμογής και έχει εξειδικεύσει τις εν λόγω συνθήκες με τα π.δ. 81/2003 και 164/2004 (βλ. ΑΠ 310/2011). Το π.δ. 164/2004 επιτρέπει, κατ' εξαίρεση, την κατάρτιση διαδοχικών συμβάσεων, όταν αυτή δικαιολογείται από αντικειμενικούς λόγους (βλ. άρθρο 5), ορίζοντας, περαιτέρω, ως ανώτατο επιτρεπόμενο αριθμό συμβάσεων τις τρεις, και τους 24 μήνες ως συνολικό χρόνο διάρκειας απασχόλησης (άρθρο 6 παρ. 1). Εξ άλλου, επιτρέπει την υπέρβαση της ανώτατης διάρκειας αποκλειστικά ως προς περιπτώσεις ειδικών, ως προς τη φύση και το είδος της εργασίας τους, κατηγοριών εργαζομένων «που προβλέπονται από την κείμενη νομοθεσία, όπως, ιδίως, διευθυντικά στελέχη, εργαζόμενοι που προσλαμβάνονται στο πλαίσιο συγκεκριμένου ερευνητικού ή οιουδήποτε επιδοτούμενου ή χρηματοδοτούμενου προγράμματος, εργαζόμενοι που προσλαμβάνονται για την πραγματοποίηση έργου σχετικού με την εκπλήρωση υποχρεώσεων που απορρέουν από συμβάσεις με διεθνείς οργανισμούς» (άρθρο 6 παρ. 2).

Εν προκειμένω, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι υποχρεώσεις που απορρέουν για τα κράτη μέλη από τη ρήτρα 5 της ανωτέρω συμφωνίας πλαισίου παραβιάζονται με τη διατήρηση σε ισχύ παρεκκλίσεων από τα μέτρα που αποσκοπούν στην πρόληψη της κατάχρησης των διαδοχικών συμβάσεων εργασίας ορισμένου χρόνου (υπόθεση C-238/14). Σημειώνεται, επίσης, ότι δεν επιτρέπεται η χρησιμοποίηση διαδοχικών συμβάσεων εργασίας ορισμένου χρόνου με μόνο δικαιολογητικό λόγο τη θέσπισή τους από μία γενικού περιεχομένου νομοθετική ή κανονιστική διάταξη (βλ., συναφώς, υποθέσεις C-364/07, C-378/07 έως 380/07, C-162/08 έως 164/08 και C-519/08). Εξ άλλου, η έννοια «διαδοχικές συμβάσεις εργασίας ορισμένου χρόνου» καλύπτει και την αυτοδίκαιη παράταση των συμβάσεων δυνάμει ρητών εθνικών διατάξεων (ρήτρα 1 και ρήτρα 5 σημ. 2 της ανωτέρω συμφωνίας πλαισίου). Σε περίπτωση καταχρηστικής χρήσης των διαδοχικών συμβάσεων, εναπόκειται στα αρμόδια εθνικά δικαστήρια η ερμηνεία και η εφαρμογή κρίσιμων διατάξεων του εσωτερικού δικαίου, ως μέτρου που παρέχει αποτελεσματικές και ισοδύναμες εγγυήσεις προστασίας, ώστε να επιβάλλεται η προσήκουσα κύρωση για την κατάχρηση, και να εξαλειφθούν οι συνέπειες της εν λόγω παραβίασης του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (βλ. C-760/18 και ΑΠ 104/2022 και ΜΠρΛας 266/2021).

Υπό το φως των ανωτέρω, πρέπει να ληφθούν υπόψη οι ενωσιακές ρυθμίσεις, όπως έχουν ερμηνευθεί και από τη νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

25. Επί του άρθρου 67

α. Με την προτεινόμενη διάταξη προστίθεται παρ. 14 στο άρθρο 280 του ν. 4512/2018 (Α' 5), σύμφωνα με την οποία «[σ]τις περιπτώσεις μη επικύρωσης των αποτελεσμάτων των αρχαιρεσιών για λόγους νομιμότητας κατόπιν έκδοσης δικαστικής απόφασης, ορίζεται με απόφαση του Υπουργού Υγείας, επταμελής Προσωρινή Διοικούσα Επιτροπή του Π.Ι.Σ. από εκλέκτορες Ιατρικών Συλλόγων μέλη της Γενικής Συνέλευσης του Π.Ι.Σ., καθώς και προσωρινό Ανώτατο Πειθαρχικό Συμβούλιο Ιατρών (Α.Π.Σ.Ι.) και Εξελεγκτική Επιτροπή. Η θητεία της Προσωρινής Διοικούσας Επιτροπής και των λοιπών ως άνω οργάνων του Π.Ι.Σ. δεν μπορεί να υπερβεί τους έξι (6) μήνες από την ημερομηνία δημοσίευσης της απόφασης διορισμού της, με δυνατότητα άπαξ παράτασης έως τρεις (3) μήνες για εξαιρετικούς λόγους. Η Προσωρινή Διοικούσα Επιτροπή υποχρεούται να κινηήσει αμέσως τις διαδικασίες διεξαγωγής των αρχαιρεσιών για την ανάδειξη των οργάνων διοίκησης του Συλλόγου. Στο χρονικό αυτό διάστημα και μέχρι την ανάδειξη των νέων οργάνων από τη διενέργεια των αρχαιρεσιών, η προσωρινή Διοικούσα Επιτροπή δύναται να προβαίνει μόνο στη διενέργεια των απολύτως απαραίτητων πράξεων που αφορούν στη διοικητική, οικονομική και διαχειριστική λειτουργία του Συλλόγου».

Συναφώς παρατηρείται ότι σύμφωνα με το άρθρο 271 παρ. 1 του ν. 4512/2018 «[ο] Πανελλήνιος Ιατρικός Σύλλογος (Π.Ι.Σ.) αποτελεί νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου σωματειακού χαρακτήρα, με έδρα την Αθήνα. Αποτελεί το κεντρικό συντονιστικό όργανο και την εποπτεύουσα οργάνωση όλων των Ιατρικών Συλλόγων και των ιατρών της χώρας. Αποτελεί το ανώτατο θεσμικό όργανο των ιατρών και συμβουλευτικό όργανο της πολιτείας για θέματα υγείας και κοινωνικής ασφάλισης».

Σύμφωνα με τη νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας, «η αναγωγή μιας επαγγελματικής οργάνωσης, όπως είναι ο Πανελλήνιος Ιατρικός Σύλλογος, σε νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου σωματειακού χαρακτήρα και η υποχρεωτική συμμετοχή σε αυτό των μελών του είναι σύμφωνη με τα οριζόμενα στα άρθρα 5 παρ. 1 και 12 παρ. 1 του Συντάγματος, εφόσον από τον νόμο ανατίθεται στον Π.Ι.Σ. η εκπλήρωση γενικότερων δημόσιων σκοπών. Επibάλλεται, όμως, η πρόβλεψη ορισμένων εγγυήσεων, όπως είναι η ελεύθε-

ρη εκλογή της διοίκησης αυτού του νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου (Σ.τ.Ε 728/2021 7μ. σκ. 9, 2691/2009 7μ., πρβλ. ΣτΕ 2519/2018 7μ.). Εξάλλου, η εποπτεία της κρατικής διοίκησης, η οποία αποβλέπει στην περιφρούρηση της κανονικής λειτουργίας του Π.Ι.Σ. προς εκπλήρωση των ανατεθειμένων από τον νόμο δημοσίων σκοπών, πρέπει, για να μην αντίκειται και προς τη συνταγματική αρχή της αναλογικότητας (άρθρο 25 παρ. 1 του Συντάγματος), να περιορίζεται μόνο σε έλεγχο νομιμότητας και όχι και σκοπιμότητας των πράξεων των οργάνων του Π.Ι.Σ. (Σ.τ.Ε 728/2021 7μ. σκ. 9, 2691/2009 7μ.)» (ΣτΕ 2402/2025, σκέψη 12).

Εξ άλλου, σύμφωνα με την παρ. 13 του άρθρου 280 του ν. 4512/2018, «[ο] Υπουργός Υγείας επικυρώνει τα αποτελέσματα των αρχαιρεσιών του Διοικητικού Συμβουλίου και του Α.Π.Σ.Ι. του Π.Ι.Σ. κατόπιν διαβίβασης σε αυτόν των σχετικών εγγράφων και καταστάσεων της εκλογικής διαδικασίας». Πρόκειται για αρμοδιότητα, η οποία «έχει, ερμηνευόμενη σύμφωνα με το Σύνταγμα, την έννοια ότι ο Υπουργός ασκεί μόνο έλεγχο νομιμότητας και δεν έχει αρμοδιότητα να προβεί σε ουσιαστικό έλεγχο της εν λόγω εκλογικής διαδικασίας». (ΣτΕ 728/2021, σκέψη 9).

Η προτεινόμενη ρύθμιση παρέχει στον εποπτεύοντα Υπουργό την αρμοδιότητα να ορίζει ο ίδιος τα κατά τον νόμο αιρετά όργανα του Συλλόγου (διορισμός Προσωρινής Διοικούσας Επιτροπής, αντί ανάδειξης μελών Δ.Σ., Α.Π.Σ.Ι. και Εξελεγκτικής Επιτροπής) για ορισμένο χρονικό διάστημα (έξι μήνες, με δυνατότητα παράτασης έως τρεις μήνες για εξαιρετικούς λόγους). Η αρμοδιότητα αυτή δεν δύναται να θεωρηθεί έκφανση ελέγχου νομιμότητας, αλλά, συνιστά πράξη συγκρότησης των οργάνων νομικού προσώπου, η ελεύθερη εκλογή της διοίκησης του οποίου αποτελεί, κατά τα ανωτέρω, εγγύηση επιβαλλόμενη από τα άρθρα 5 παρ. 1 και 12 παρ. 1 του Συντάγματος, ως όρος της συνταγματικώς ανεκτής υποχρεωτικής συμμετοχής των μελών του.

Εξ άλλου, καίτοι η δράση της Προσωρινής Διοικούσας Επιτροπής οριοθετείται ρητά στη «διοικητική, οικονομική και διαχειριστική λειτουργία» του Συλλόγου, με αποκλειστικό κριτήριο το «απολύτως απαραίτητο», ο περιορισμός αυτός δημιουργεί πρακτική αβεβαιότητα για το ποιες πράξεις θεωρούνται «απολύτως απαραίτητες» και, ως εκ τούτου, δύναται να αποτελέσει πεδίο αμφισβήτησης.

Υπό το φως των ανωτέρω, τίθεται ερώτημα ως προς τη συμφωνία της προτεινόμενης ρύθμισης προς τις ως άνω συνταγματικές διατάξεις (άρθρα 5 παρ. 1, 12 παρ. 1 και 25 παρ. 1), όπως έχουν ερμηνευθεί από τη νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας.

6. Στο τέταρτο εδάφιο της προστιθέμενης διά του παρόντος παραγράφου 14 στο άρθρο 280 του ν. 4512/2018, η φράση «δύνανται να προβαίνει» πρέπει να αντικατασταθεί και να τεθεί ορθώς ως εξής: «δύνатаι να προβαίνει».

26. Επί του άρθρου 70

α. Στο εισαγωγικό εδάφιο της παραγράφου 1, οι λέξεις «[σ]τον άρθρο 39» πρέπει να αντικατασταθούν και να τεθούν ορθώς ως εξής: «[σ]το άρθρο 39».

6. Στο πρώτο εδάφιο της προστιθέμενης διά του παρόντος παραγράφου 6 στο άρθρο 39 του Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος πρέπει, για λόγους νομοτεχνικής ορθότητας, πριν από τη λέξη «Υπουργών» να τεθεί η λέξη «Αναπληρωτών».

γ. Στο εισαγωγικό εδάφιο της παραγράφου 2, οι λέξεις «[σ]τον άρθρο 47» πρέπει να αντικατασταθούν και να τεθούν ορθώς ως εξής: «[σ]το άρθρο 47».

δ. Στο πρώτο εδάφιο της προστιθέμενης διά του παρόντος παραγράφου 14 στο άρθρο 47 του Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος πρέπει, για λόγους νομοτεχνικής ορθότητας, πριν από τη λέξη «Υπουργών» να τεθεί η λέξη «Αναπληρωτών».

27. Επί του άρθρου 71

Στο τέλος της παραγράφου 2 του υπό τροποποίηση άρθρου 25 του ν. 4494/2017 πρέπει να τεθεί τελεία.

28. Επί του άρθρου 76

Στο εισαγωγικό εδάφιο της παραγράφου 1 του παρόντος, η λέξη «μοτοσυκλετών» θα ήταν ορθότερο να γραφεί ως «μοτοσυκλετών», δεδομένου ότι η λέξη «μοτοσυκλέτα» είναι αντιδάνειο και περιέχει παράγωγο της ελληνικής λέξης «κύκλος».

29. Επί του άρθρου 80

Σύμφωνα με την παράγραφο 2 του άρθρου 80, «[σ]το άρθρο 30 του ν. 4784/2021 προστίθεται παράγραφος 4Α ως εξής: «4Α. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Υποδομών και Μεταφορών, Προστασίας του Πολίτη, Ανάπτυξης, Ψηφιακής Διακυβέρνησης και του κατά περίπτωση αρμόδιου Υπουργού ορίζονται οι κυρώσεις σε περίπτωση παραβάσεων της υποχρέωσης καταχώρισης στο Μητρώο του άρθρου 27Γ, η διαδικασία υλοποίησης του Μητρώου, τα τεχνικά και οργανωτικά μέσα σύμφωνα με τον Κανονισμό (ΕΕ) 2016/679 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 27ης Α-

πριλίου 2016, για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών και την κατάργηση της οδηγίας 95/46/ΕΚ (L 119) και τον ν. 4624/2019 (Α' 137) και κάθε άλλο τεχνικό θέμα για την εφαρμογή του άρθρου 27Γ». Παρατηρείται ότι το πλαίσιο των κυρώσεων για την παράβαση της υποχρέωσης καταχώρισης στο Μητρώο του άρθρου 27Γ, καθώς και τα κριτήρια επιμέτρησής τους, πρέπει να ορίζονται στον νόμο «έστω και σε γενικό, ορισμένο, όμως, πλαίσιο σύμφωνα προς το οποίο ενεργεί η Διοίκηση προκειμένου να ρυθμίσει τα μερικότερα θέματα», ώστε να θεωρηθεί το αντικείμενο της εξουσιοδότησης ως «ειδικότερο θέμα», σύμφωνα με το άρθρο 43 παρ. 2 του Συντάγματος (ΣΤΕ 869/2025 Ολομ., πρβλ. και ΣΤΕ 1804/2017 Ολομ., 3299/2014 Ολομ., 235/2012 Ολομ., 1210/2010 Ολομ., 2815/2004 Ολομ., 1101/2002 Ολομ.).

30. Επί του άρθρου 89

Στο άρθρο 89 προβλέπεται τροποποίηση της παρ. 2 του άρθρου 51 του ν. 5302/2026 περί κυρώσεων για παραβάσεις των όρων άδειας και λειτουργίας επιχειρήσεων εμπορίου προϊόντων κάνναβης, και ορίζεται ότι «Ανεξαρτήτως των κυρώσεων της παρ. 1, η καθ' οιονδήποτε τρόπο διάθεση, διακίνηση, προμήθεια, πώληση και αγορά προϊόντων κάνναβης κατά παράβαση του παρόντος και του ν. 4139/2013 (Α' 74) από επιχειρήσεις εμπορίου προϊόντων κάνναβης τιμωρείται με τις ποινές που προβλέπονται στο άρθρο 20 του ν. 4139/2013».

Εν προκειμένω, η διάταξη αυτή αποτελεί λευκό ποινικό νόμο ως προς την περιγραφή των παραβάσεων για τις οποίες παραπέμπει γενικά στο ν. 5302/2026 και στο ν. 4139/2013 και ως προς το πλαίσιο ποινών για το οποίο παραπέμπει στο άρθρο 20 του ν. 4139/2013. Θα ήταν σύμφωνο με την αρχή της νομιμότητας όσον αφορά την περιγραφή των παραβάσεων να γίνουν παραπομπές σε συγκεκριμένες διατάξεις του ν. 5302/2026 και του ν. 4139/2013.

Επίσης, οι παραβάσεις αφορούν και στην διαδικασία αδειοδότησης στο άρθρο 48 του ν. 5302/2026, δηλαδή, τις προϋποθέσεις εμπορίας και εν γένει διακίνησης προϊόντων που δεν αποτελούν ναρκωτικές ουσίες. Δοθέντος ότι το αυστηρό σύστημα ποινών στον ν. 4139/2013 ερείδεται στην απόλυτη επικινδυνότητα των ναρκωτικών ουσιών που τις καθιστά πράγματα εκτός νόμιμων συναλλαγών, θα ήταν ενδεχομένως σύμφωνο με την αρχή της αναλογι-

κότητας, να προσαρμοστούν ανάλογα οι ποινές για την παράβαση προϋποθέσεων διακίνησης προϊόντων που δεν εμπίπτουν στον ορισμό των ναρκωτικών ουσιών.

Αθήνα, 20 Ιουλίου 2026

Οι Εισηγήτριες
Δάφνη Ακουμιανάκη
Αθανασία Διονυσοπούλου
Αν. Καθηγήτρια της Νομικής Σχολής
του Πανεπιστημίου Αθηνών
Γεωργία Μακροπούλου
Επιστημονικές Συνεργάτιδες
Μαρία Αθανασοπούλου
Ειδική Επιστημονική Συνεργάτις

Ο Προϊστάμενος του Α΄ Τμήματος
Νομοτεχνικής Επεξεργασίας
Ξενοφών Παπαρρηγόπουλος
Ομότιμος Καθηγητής
του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου

Ο Προϊστάμενος της Β΄ Διεύθυνσης
Επιστημονικών Μελετών
Αστέρης Πλιάκος
Ομότιμος Καθηγητής του
Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών

Ο Πρόεδρος του Επιστημονικού Συμβουλίου
Κώστας Μαυριάς
Ομότιμος Καθηγητής της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών